

DURAY MIKLÓS

AZ ELKÖTELEZETTSÉG: SZABADSÁG ÉS LELKET GYÖTRŐ KÍN

Tisztelt gyászoló gyülekezet,
Kedves gyászoló Család,
Édes Éva!

A halál gyakran érkezik váratlanul, de mindig kiszabadít a földi élet nyomorúságából, úrt és szomorúságot hagyva maga után. Életed bonyolultsága ellenére nekünk, hátramaradottaknak többet jelentett pusztá embertársi valóságnál, mert akik itt állunk a földi maradványaidat magába záró hamvedernél, különböző időben, különböző körülmények között és különböző okokból munkatársi, sokszor bizalmi jellegű kapcsolatba kerültünk veled. Ez utóbbit, a bizalmat mint egyre ritkábban előforduló emberi erényt kell hangsúlyoznom, mert tudtál titkot tartani és a szavadat betartani, mi több, sajátos ráérzéssel tudtál hinni másoknak.

Mi ketten évekig – nem közjogi értelemben vett – munkatársak voltunk a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottságában. Ezt a kapcsolatot ma már nyugodtan nevezhetjük cinkostársi viszonynak, hiszen kapcsolattartásunk jellege konspiratív volt, de annak idején tiltakoztunk volna ellene kézzel-lábbal, mert ez az összeesküvés büntetőjogi minősítését jelentette, ráadásul csoportban elkövetve, amiért a kommunista Csehszlovákiában, együttműködésünk idején ki lehetett érdemelni az életfogytiglani börtönt.

Csodálkoztam is, hogy az 1970-es évek vége felé, amikor életkorod szerint inkább vőlegényfogással kellett volna törődnöd és házibulikba járnod, titokban a bizottság beadványait, petíciójellegű leveleit, tiltakozásait terjesztetted, segítettél adatokat gyűjteni a kiadmányokhoz. Az 1979. július 9-i rendőrségi rajtaütés óta nem járhattam könyvtárakba, a geológiai dokumentumtár kivételével. Ekkortól te segítettél a nagy nyilvánosság számára nem vagy nagyon nehezen megszerezhető adatok beszerzésében és a politikai rendőrség által lefoglalt alapanyagok pótlásában. A te segítséged nélkül lehet, hogy nem tudtuk volna megjelentetni Párizsban a *Szlovákiai jelentést*.

Most már nyíltan beszélhetünk róla, hogy a te korosztályod köréhez tartozott a Jogvédő Bizottság több munkatársa, de nem tudatok róla vagy csak halvány sejtelmek volt arról, hogy egy kiterjedt országos hálózat részei vagytok. Alapelveként fogalmaztuk meg, hogy csak egy ember tudhat min-

denkiről, akiből kínvallatással sem lehet kiszedni a munkatársak nevét, védve ezzel a hálózat munkatársait és a tevékenységet, mert bárkit sikerülhet beszerveznie a titkosoknak, vagy kikényszeríteni belőle vallomást – mint ahogy sikerült is. Soha sem mondtam még, hogy téged tartottalak az egyik legmegbízhatóbbnak. Láttam az arcodról, mert tudtad csikorgatásig összeszorítani a fogaidat, és éreztem a szavaidból, mert sohasem fecsegtél fölöslegesen, hogy csak folyjék a szó, hacsak nem akartad éppen elterelni valamilyen gyanús pofa figyelmét.

Arról sem beszéltem soha, hogy a bizottság munkatársai közül a hölgyek, a nyugdíjasok és néhány belső lázban égő elkötelezett férfiú voltak a legmegbízhatóbbak. Az általad most bizonyított földi mulandóság láttán miattad is, és okulásként is kell megemlíteni, hogy bizony a férfiak között akadt egy-két áruló, és több olyan is, akik hajlandók voltak önvédelemből együttműködni a politikai rendőrséggel, a korosztályodbéli fiúk zöme pedig hozzád képest csak limonádénak minősült. A hálózat munkatársaival különböző körülmények között tartottam a kapcsolatot. Volt, akivel kavicsbányató közepén a buckák közé úszva beszéltek meg a soron következő feladatokat, volt, akivel sírkövek között osonva vagy ruhaüzletben a vállfárlól függő öltönyök közé vegyülve, vagy fent a Kis-Kárpátok gerincén, ahonnan messzire lehetett látni, van-e gyanús társaság a közelben.

Veled az egyik találkozás színhelyét egy munkásszállás előcsarnokába beszéltek meg, akkor mesélted el, hogy megszállták a munkahelyedet, átkutatták az irodádat, de semmit sem találtak. Kérdeztelek: nem félsz? „Nem”, válaszoltad, csaknem sértődötten, picit pirosuló szemmel. Mitől vagy bátor? „Nem bátor vagyok, a felvidéki magyar közösségért teszem. Ezt tanultam otthon, az apámtól és az ipolysági gimnáziumban.”

Amikor hatéves küzdelem után, 1984 tavaszán sikerrel járt a bizottság munkája, és a hivatalos hatalom visszavonta a magyar nyelvű oktatás korlátozására megfogalmazott tervét, majd ezt követően engem ismét letartóztatnak, egy időre szünetelt a jogvédelmi tevékenységünk. A munkatársi körből a korosztályodhoz tartozó lányok, konspiráció híján, megtalálták életük párját. Te is ekkor mentél férjhez, és új életet kezdted, de nem változtál meg, mert az új körülmények között és az új környezetben is ugyanaz maradtál: elkötelezett ember.

Az elmúlt évtizedek során sokszor jártam szülőfaludban, a Hont vármegyei Deménden, mégsem találkoztunk itt. Csak most, először és egyben utoljára is, de most sem beszélhetjük meg, hogy mily csodálatos kilátás nyílik innen a temetői oldalról az Ipoly völgye felé a Börzsöny tarajos gerincére. Majd jövök még, egyszer-egyszer egy szál virággal.

Addig is nyugodj békében. Viszontlátásra, édes Éva.

Deménd, 2015. április 18.